Archetype

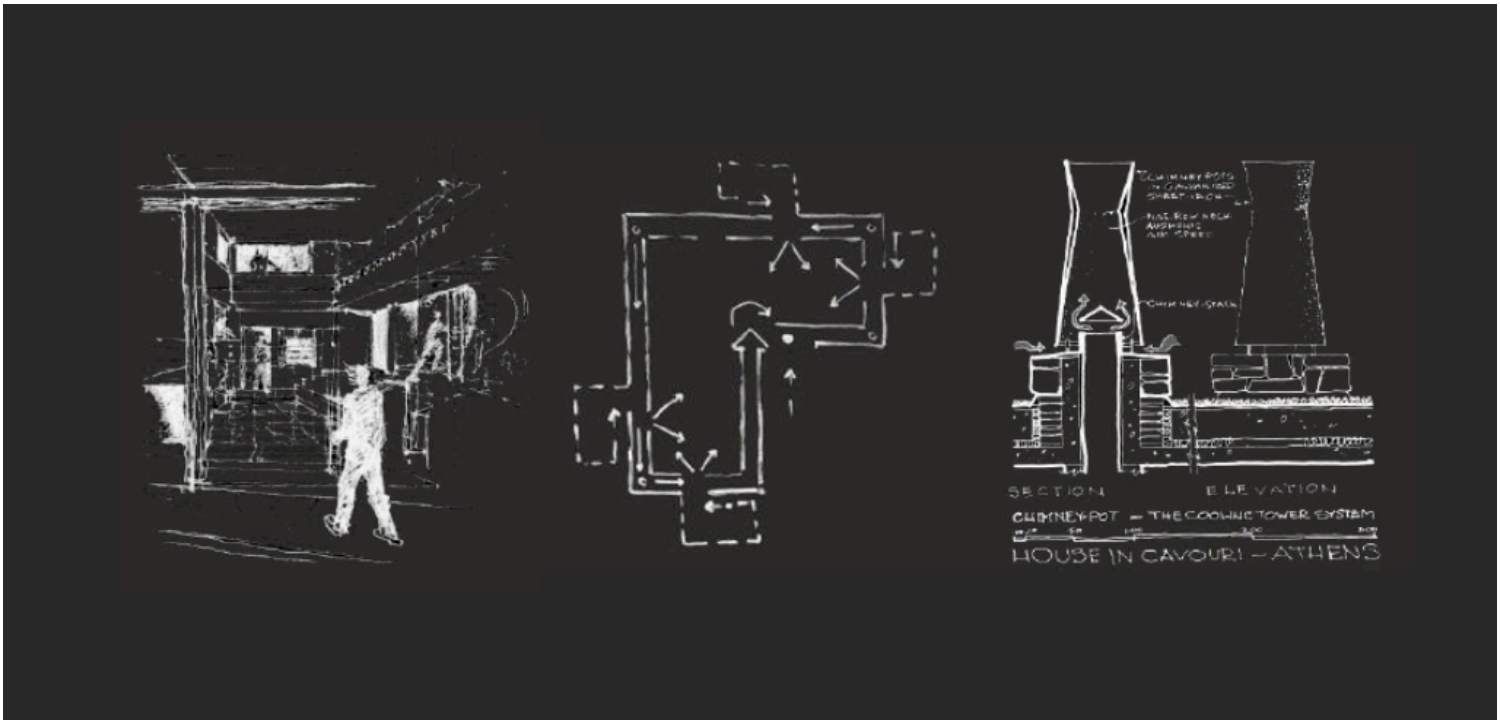

Ερμηνείες του τόπου στο έργο των Σ. & Δ. Αντωνακάκη, Κ. Κρόκου και Κ. Δεκαβάλλα

Ειρήνη Ρεντζή - 31/07/2024

Ερευνητική Εργασία

Σπουδάστρια: Ειρήνη Ρεντζή
Επιβλέπουσα: Βασιλική Γιαννούτσου, Επίκουρη Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.
Σεπτέμβριος 2023
Πανεπιστήμιο: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

"Les Africains ont coutume de dire que les humains ne naissent pas du jour où ils sortent du ventre de leur mère, mais du lieu et de l'instant où ils sont conçus."[1]
"Οι Αφρικανοί συνηθίζουν να λένε πως οι άνθρωποι δεν γεννιούνται την ημέρα που βγαίνουν από την κοιλιά της μητέρας τους, αλλά στον τόπο και την στιγμή της σύλληψής τους."[2]

Εξώφυλλο του βιβλίου “L’ Africain” του J.M.G. Le Clezio

Κάθε δημιούργημα δεν προσδιορίζεται μόνο από την παρουσία του, αλλά και από τη διαδικασία παραγωγής του. Ξεκινά να υπάρχει ήδη από όταν κανείς το φανταστεί στο πλαίσιο ορισμένων συνθηκών. Οι συνθήκες αυτές εξαρτώνται αφενός από κάποιο χωρικό πλαίσιο και αφετέρου από συγκεκριμένο χρόνο. Ο εκάστοτε χώρος και χρόνος συνιστούν τον τόπο τον οποίο αφουγκράζεται κανείς, προκειμένου να προβεί σε κάθε δημιουργική πράξη.

Με αντίστοιχο τρόπο, στην αρχιτεκτονική, το έργο συλλαμβάνεται σε έναν δεδομένο τόπο, στον οποίο αναπόφευκτα οφείλει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, όπως το παιδί στον γονέα. Ο τόπος, σαφώς, θέτει παραμέτρους που δεν μπορούν να αγνοηθούν και μάλιστα κατευθύνουν τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, "επιβάλλοντας" ορισμένες βασικές αρχές. Οι αρχές αυτές μπορεί να απορρέουν από παράγοντες όπως οι κλιματολογικές, οι κοινωνικές, οι πολιτικές συνθήκες, τα ήθη και τα έθιμα, αλλά και το παρελθόν ενός τόπου. Την ίδια στιγμή, όμως, που όλες αυτές οι παράμετροι οριοθετούν, παρέχουν και την ελευθερία διαφορετικής ερμηνείας τους από τον κάθε δημιουργό. Αυτό συνεπάγεται ότι η αναγνώριση της παρουσίας τους και η αποδοχή της δύναμης που ασκούν σε κάθε μελλοντικό δημιούργημα, δεν αποκλείει τους ποικίλους τρόπους ανάγνωσής τους.

Κατοικία στην Banso από το βιβλίο "L'Africain" του J.M.G. Le Clezio

Salginatobel Bridge, Robert Maillart, Σίερς, Ελβετία, 1930

Αυτούς ακριβώς τους διαφορετικούς τρόπους ανάγνωσης του τόπου των Δημήτρη και Σουζάνας Αντωνακάκη, Κυριάκου Κρόκου και Κωνσταντίνου Δεκαβάλλα, θα επιδιώξουμε να αποκωδικοποιήσουμε μέσω της μελέτης επιλεγμένων παραδειγμάτων έργων τους. Ο ελληνικός τόπος, με ό,τι αυτός συνεπάγεται από άποψη χαρακτηριστικών φυσικού περιβάλλοντος, ιστορίας, κοινωνικοπολιτικών συνθηκών, κουλτούρας, ακόμα και αυτού που ονομάζουμε “παράδοση”, διαμορφώνει έναν συγκεκριμένο τρόπο ζωής. Τα κτίρια ως “δοχεία ζωής” -κατά τον Άρη Κωνσταντινίδη-, λοιπόν, σχεδιάζονται με σκοπό να στεγάσουν τον καθημερινό ανθρώπινο βίο, όπως αυτός έχει διαμορφωθεί σε κάθε τόπο, αλλά και να προτείνουν νέους τρόπους διαβίωσης που απορρέουν από την ουσιαστική μελέτη και παρατήρηση των προηγούμενων. Η διαδικασία αυτή βασίζεται στη συνύπαρξη της μνήμης και της λήθης, καθώς η ενασχόληση με το προϋπάρχον λειτουργεί και ως εργαλείο υπέρβασής του. Και τα τρία παραδείγματα αρχιτεκτόνων που θα παρουσιαστούν στη συνέχεια, θεμελιώνονται στην ερμηνεία του ίδιου τόπου, για να καταλήξουν όμως σε διαφορετικά συμπεράσματα.

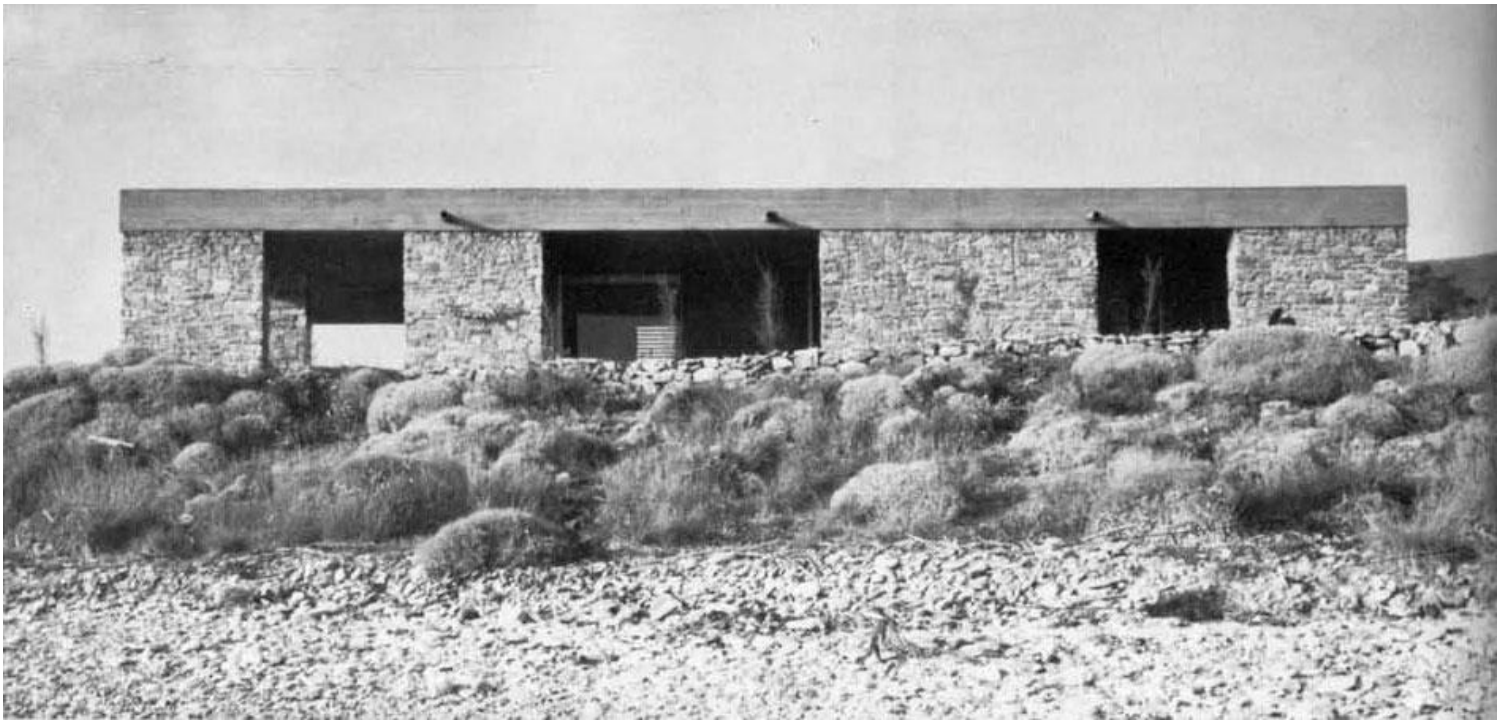

Εξοχική κατοικία στην Ανάβυσσο, Άρης Κωνσταντινίδης, 1961-1962

Διαμόρφωση του αρχαιολογικού περί την Ακρόπολη χώρου και του λόφου Φιλοπάππου, Αθήνα, Δημήτρης Πικιώνης,1954-1957

Η επιλογή και αντιπαραβολή των τριών δημιουργών έγινε με κριτήριο τη σχετικά παράλληλη χρονικά δράση τους στον χώρο της αρχιτεκτονικής, από τη δεκαετία του ‘60 και μετά, σε μια περίοδο που η ελληνική αρχιτεκτονική βρίσκεται στο μεταίχμιο παράδοσης και μοντερνισμού. Και στις τρεις περιπτώσεις, κοινή κατεύθυνση υπήρξε η συμπόρευση των δύο παραπάνω τάσεων, με έμφαση τόσο στη μελέτη και ένταξη στον σχεδιασμό των στοιχείων του ελληνικού τόπου και της παράδοσης, όσο και στις οργανωτικές αρχές και τεχνολογίες που εισήγαγε το μοντέρνο κίνημα. Κατόπιν μελέτης του αρχιτεκτονικού, αλλά και του συγγραφικού έργου των αρχιτεκτόνων, διαπιστώθηκε σε κάθε περίπτωση ο εστιασμός σε διαφορετικά σημεία του ελληνικού τόπου και της παράδοσης που τον διέπει, με αποτέλεσμα να πρόκειται για τρεις ξεχωριστές αντιπροσωπευτικές ερμηνείες του τόπου, με κοινή βάση.

Πρόσοψη της πολυκατοικίας προς την Εμ. Μπενάκη

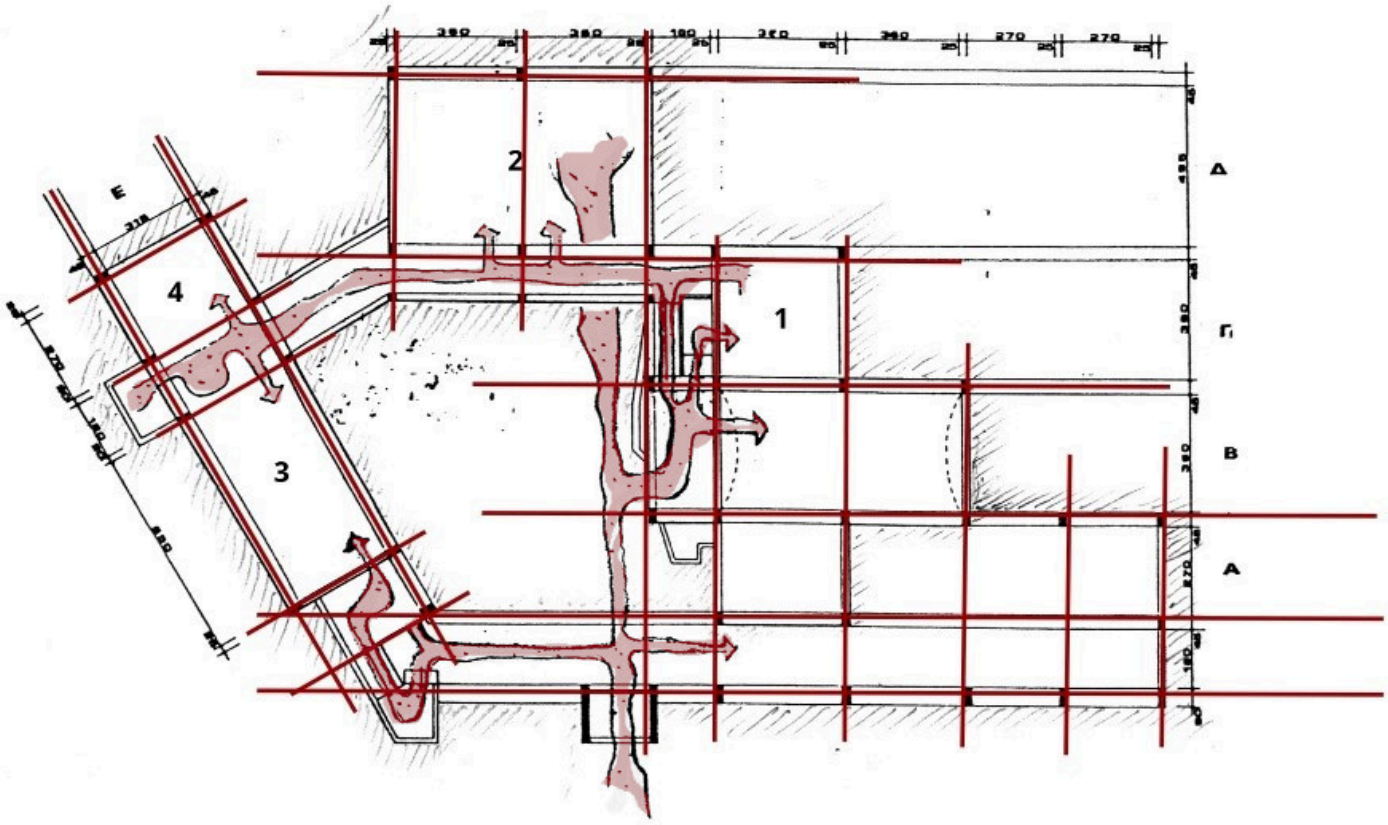

Διάγραμμα κάτοψης με ένδειξη του κανάβου και των πορειών κίνησης της κατοικίας στα Σπάτα, 1973, των Σ. & Δ. Αντωνακάκη

Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, Θεσσαλονίκη, Κυριάκος Κρόκος

Η όψη της κατοικίας Βέτα στη Φιλοθέη προς τον δρόμο, Κυριάκος Κρόκος

Κατοικία στο Καβούρι Αττικής, Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας

Δυτική όψη της κατοικίας στην Περιβόλα Αίγινας, Κωνσταντίνος Δεκαβάλλας

[1] J.M.G. Le Clézio, L'Africain, France 2020, σελ.91
[2] Ιδία μετάφραση από τα γαλλικά